

УДК 373.013 (477.53): 377 «19»

ЛАРИСА СЕМЕНОВСЬКА
(Полтава)

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІДЕЇ ПОЛІТЕХНІЗМУ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ (1937-1952 рр.)

Розглянуто комплекс наукових питань (підготовка школярів до практичної діяльності, подолання формалізму в навчанні, удосконалення роботи сільської школи), які входили до структури проблеми політехнічної освіти школярів і визначали специфіку її розвитку в 1937-1952 рр.

Ключові слова: *ідея політехнізму, політехнічна освіта, політехнічне навчання, підготовка школярів до практичної діяльності, виробництво, суспільно корисна і продуктивна праця.*

Необхідність пошуку інноваційних шляхів розв'язання проблеми удосконалення підготовки молодого покоління до майбутньої трудової діяльності зумовлюють об'єктивну потребу вивчення й переосмислення історико-педагогічного досвіду минулого. Унікальним за характером розвитку означеної проблеми у вітчизняній педагогічній теорії є період 1937-1952 рр. Саме в цей час на тлі певних здобутків (розширення загальної середньої освіти, обґрунтування дидактичних засад формування політехнічних знань, умінь та навичок учнів у процесі вивчення основ наук, упровадження нових засобів політехнічної освіти школярів) мали місце й чисельні недоліки (відміна трудового навчання як самостійної навчальної дисципліни, зниження наукового інтересу серед учених до розробки питань трудової підготовки учнів, невідповідність підручників і посібників завданням політехнічної освіти, відставання матеріально-технічної бази загальноосвітніх шкіл від рівня розвитку виробництва), які, у свою чергу, зумовлювали особливості інтерпретації ідеї політехнізму в педагогічній теорії досліджуваного періоду.

Науково-теоретичні основи реалізації ідеї політехнізму в шкільній освіті впродовж 1937-1952 рр. висвітлено у працях з історії школи та педагогічної думки в СРСР (М. Константинов, Ф. Корольов, М. Кузін, Е. Мединский, З. Равкін

та ін.); у фундаментальних роботах присвячених розвитку українського шкільництва (А. Бондар, М. Гриценко, Н. Дем'яненко, І. Зайченко, В. Майборода, В. Курило, Б. Ступарик, О. Сухомлинська, М. Ярмаченко та ін.); у дослідженнях, які висвітлюють становлення системи трудової підготовки учнів у загальноосвітніх школах України (А. Вихрущ, В. Борисов, Н. Калініченко, Г. Терещук, В. Сипченко, В. Стешенко, В. Струманський, Д. Тхоржевський та ін.); у наукових студіях, що репрезентують історичні аспекти проблеми поєднання навчання із суспільно-корисною та продуктивною працею (Е. Аблаєв, С. Журавель, В. Мадзігон, В. Сидоренко, С. Черняк, Т. Яркіна та ін.); у розробках, які розкривають проблему політехнічної освіти крізь призму педагогічної спадщини видатних вітчизняних педагогів – Н. Крупської, А. Макаренка, О. Руська, В. Сухомлинського, С. Чавдарова (Л. Бондар, Л. Гордін, Н. Дічек, М. Ніжинський, С. Литвинов, С. Філоненко та ін.); у публікаціях зарубіжних учених, які розглядають еволюцію ідеї трудової школи (Г. Абель, О. Анвайлер, Г. Бередей, У. Брікман, Г. Рудман та ін.).

Метою нашого дослідження вважаємо розкриття специфіки розвитку проблеми політехнічної освіти школярів у вітчизняній педагогічній теорії 1937-1952 рр.

Аналіз нормативної та науково-педагогічної літератури дає підстави стверджувати, що у другій половині 30-х рр. XX ст. окреслилася система політехнічної освіти школярів, яка “складалася з таких компонентів: 1) викладання предметів природничо-математичного циклу на основі зв'язку теорії з практикою; 2) трудове політехнічне навчання; 3) екскурсії на виробництво та створення політехнічних музеїв; 4) суспільно-виробнича праця школярів; 5) широке розповсюдження дитячої самодіяльності у галузі техніки та дитячого винахідництва” [4, арк. 105].

У 1937 р. наказами НКО УРСР було скасовано викладання праці в школі, а також ліквідовано навчальні земельні ділянки та господарства в усіх загальноосвітніх закладах. Кошти від їх реалізації мали бути використані для удосконалення кабінетів і лабораторій. Безумовно, вилучення з навчальних планів уроків праці значно послабило такий важливий елемент системи політехнічної освіти як трудове навчання. Зниження наукового інтересу до проблем трудової підготовки молоді яскраво доводить у своїх дослідженнях А. Вихрущ. Учений зауважує, що у 1940 р. було опубліковано “Теми науково-дослідної роботи державних університетів, науково-дослідних, педагогічних і учительських інститутів УРСР на 1939 рік”. Цей перелік містився на 223 сторінках, натомість жодна з означених у документі тем не стосувалася проблеми трудового навчання. Проаналізувавши план науково-дослідної роботи Українського науково-дослідного інституту педагогіки на 1940 р., А. Вихрущ робить висновок, що проблема трудового виховання не вивчалася в жодному з відділів закладу.

Водночас варто підкреслити, що такі важливі компоненти політехнізму як дотримання політехнічного принципу у викладанні основ наук, виробничі екскурсії, позакласна робота з техніки та агробіології, суспільно корисна праця школярів залишалися незмінними в практиці українських шкіл кінця 30-х рр. XX ст. Всі вони були спрямовані на досягнення навчально-виховної мети – підготовка випускників шкіл для подальшого навчання у вишах і технікумах. За-

уважимо, що XVIII з'їзд ВКП(б) (1939 р.) актуалізував питання підготовки учнів до майбутньої практичної діяльності у сфері матеріального виробництва.

Розглядаючи проблему політехнізації школи, М. Пістрак підкреслював важливість таких теоретичних питань: 1) “як слід розуміти вираз ознайомлення із загальними основами виробництва” (з'ясування сутності політехнічної освіти); 2) забезпечення зв'язку навчання з працею, поєднання навчання з суспільно-виробничою працею (розробка змісту політехнічної освіти); 3) удосконалення викладання предметів природничо-математичного циклу на основі зв'язку теорії з практикою, з'ясування доцільності введення до навчального плану загальноосвітньої школи предметів “Трудове політехнічне навчання”, “Технології” як самостійних навчальних дисциплін, а також обладнання робочих кімнат і шкільних майстерень (визначення шляхів реалізації політехнічної освіти) [4, с.102].

Зауважимо, що наприкінці 30-х рр. XX ст. результати теоретичних пошуків, що здійснювалися провідними вченим, не забезпечували чіткого розуміння означених вище питань. Учні висували різні ідеї, які іноді виявлялися досить суперечливими. Так, С. Чавдаров відстоював необхідність введення за вибором учнів спеціальних предметів відповідно до певного напрямку. О. Бубнов і Ф. Редько обґрунтували виключне значення предметів природничо-математичного циклу на новому етапі розвитку політехнічної освіти. Н. Крупська переконувала в необхідності озброєння молодого покоління найпростішими трудовими навичками, ознайомлення школярів із працею дорослих як важливою умовою політехнічної освіти. А. Макаренко підкреслював виняткове значення поєднання навчання з виробничою працею. М. Шимбір'єв наголошував на важливості організації навчальної праці в майстернях. В. Потьомкін зауважував на доцільності ознайомлення учнів із основами техніки в теорії і на практиці.

Після відміни трудового навчання як самостійної навчальної дисципліни в низці нормативних документів та виступів керівників наркомосів підкреслювалася актуальність виконання завдань політехнічної освіти й водночас акцентувалася увага на необхідності посилення елементів політехнізму в процесі викладання предметів природничо-математичного циклу. Так, у наказі НКО УРСР “Про відміну викладання труда в школах” (№ 309 від 23.11.1937 р.) вказувалося, що скасування трудового навчання в школі – це не крок до нівелювання політехнічної освіти, а лише зміна основних шляхів її реалізації, оскільки в нових історичних умовах країна потребує випускників школи, які добре підготовлені з основ наук і мають широкий політехнічний світогляд.

Чіткою в цьому аспекті була позиція Наркому освіти РСФСР О. Бубнова, який закликав педагогів більш “енергійно працювати над тим, щоб зробити знання не формальними, не схоластичними, а такими, щоб учні вміли поєднувати знання з практикою”. Він підкреслював, що це завдання після відміни викладання праці стало “значно гострішим”, тому що раніше воно заслонялося викладанням праці, а “зараз цього немає і шлях є вільним». Учений переконував: “Школярі мають зрозуміти, що алгебра, геометрія, тригонометрія, фізика, хімія – це не просто нудний матеріал для зошитів, а це науки, без яких наша країна не може далі рухатися, що це є основи сучасної індустрії взагалі” [3, арк. 139]. У зв'язку з цим він радив учителям використовувати виробничі екскурсії, залучати до навчального процесу виробничників.

Прогресивною тенденцією 1938-1940 рр. вважаємо те, що значна увага державних органів народної освіти та вчених зосереджувалася на розбудові позакласної діяльності школярів у галузі техніки та агробіології. Так, у 1938 р. центральною біологічною агробіостанцією НКО УРСР було розроблено методичні матеріали “На допомогу вчителю в організації гуртків юних натуралістів”. Автори видання Р. Аш і Д. Сергієнко обґрунтовували методику організації гуртків юних ботаніків, зоологів, рослинників-дослідників, мічурінців, зоотехніків. У посібнику характеризувалися методи і форми роботи, містилися завдання, подавалася рекомендована література. Крім цього, НКО УРСР підготував низку документів щодо реалізації завдань позакласної роботи школярів (накази “Про підготовку піонерів до Всесоюзної сільськогосподарської виставки”, “Про організацію пришкільних дослідних ділянок і озеленення шкіл”; положення “Про Центральну дитячу технічну станцію”, “Про Центральну дитячу екскурсійно-туристичну станцію”; постанова “Про роботу шкіл та позашкільних закладів з учнями влітку і залучення учнів до сільськогосподарської праці та юнатської діяльності”).

У роки Великої вітчизняної війни та післявоєнні роки важливу роль у дослідженні проблеми відігравав журнал “Радянська педагогіка”. На його сторінках друкувалися праці Д. Галаніна, Є. Медінського, В. Потьомкіна, М. Скаткіна. У них теоретично узагальнювався досвід трудового виховання учнів у роки війни, аналізувався зв’язок викладання фізики з технікою і військовою справою, розглядалися проблеми удосконалення навчальних планів і програм загальноосвітніх шкіл з метою покращення трудової і політехнічної підготовки її вихованців. Упродовж 1943-1946 рр. журнал провів наукову дискусію щодо теоретичних проблем політехнізму, в якій брали участь М. Гончаров, М. Скаткін, С. Шабалов та інші. У статтях М. Скаткіна була окреслена система політехнічної освіти, що була реалізована в досвіді шкіл 50-х рр. XX ст. Дискусійний розгляд важливих проблем політехнізму було продовжено в 1950 р. у ході обговорення книг М. Гончарова “Основи педагогіки” і П. Груздева “Питання виховання й навчання”. Розробляючи досліджуване питання вчені обґрунтовували необхідність цілеспрямованого трудового навчання школярів, широкого розвитку позакласної роботи з техніки й агробіології, залучення учнів до суспільно корисної праці. З розширенням середньої освіти прихильників цієї точки зору ставало все більше. Водночас у державних органах народної освіти, а також у науково-дослідних установах ще не було повної визначеності стосовно основних шляхів здійснення політехнічної освіти.

Проведене дослідження свідчить, що протягом 1937-1952 рр. проблема реалізації ідеї політехнізму в шкільній освіті розроблялася не лише як конкретно наукове питання, але й у контексті вирішення завдання забезпечення зв’язку школи з життям у викладанні предметів природничо-математичного циклу (підготовка учнів до практичної діяльності, подолання формалізму в навчанні школярів, удосконалення роботи сільської школи). Так, у звітній документації Академії педагогічних наук за період 1944-1953 рр. вказувалося, що “питання політехнічного навчання були предметом систематичного вивчення Академії” і розкривалося переважно в ході вивчення таких тем: “Про підготовку учнів до практичної діяльності”, “Школа та сільське господарство” [2, с. 12].

Наукові розвідки в означеній площині здійснювалися не лише вченими-педагогами (О. Каїров, А. Калашніков, В. Потьомкін, М. Скаткін, Ф. Редько, С. Чавдаров, С. Шаповаленко, Ю. Шаров, О. Шибанов), методистами (Б. Всесвятський, П. Знаменський, М. Мельников, Д. Сергієнко, В. Шалаєв, С. Щукін), але й передовими вчителями-практиками (Л. Васильєва, М. Головін, Є. Гусаров, В. Сухомлинський). Вони відзначали нечіткість формулювання сутності проблеми підготовки учнів до практичної діяльності як головного завдання загальноосвітньої школи. У наслідок такої невизначеності, зазначав С. Шабалов, у педагогічній теорії і практиці досліджуваного періоду замість терміну “політехнічне трудове навчання” з’являється нове поняття “політехнічні навички” [8, с. 432]. На нашу думку, постановка завдання підготовки школярів до практичної діяльності не зовсім правомірна, оскільки впливає із принципу єдності теорії і практики. Натомість, безумовно, головне у здійсненні означеного завдання – це підготовка школярів до трудової діяльності в галузі матеріального виробництва, яке виступає провідною сферою людської діяльності. За такого підходу яскраво простежувався органічний зв’язок підготовки учнів до практичної роботи з політехнічною освітою, виявлялися відмінності між цими поняттями, а також розкривалася їх взаємозалежність. Так, С. Близнюк зазначав: “Завдання політехнічного навчання в радянській школі розглядається як центральна ланка та складова частина проблеми зв’язку теорії з практикою” [1, с. 7]. С. Шаповаленко вказував: “Оволодіння будь-якою спеціальністю вимагає ґрунтовної загальноосвітньої та політехнічної підготовки. Чим краще дається така підготовка, тим більше люди, які її отримали, виявляються підготовленими до практичної роботи” [10, с. 7]. В інших теоретичних розробках можна виявити аналогічне розуміння сутності питання. Учені були одноставні в тому, що підготовка учнів до практичної діяльності – це нова мета середньої школи, а головний засіб її реалізації – забезпечення політехнічної освіти. Тож не випадково у звітах АПН РСФСР та Українського науково-дослідного інституту педагогіки прямо вказувалося, що у 1944-1952 рр. проблема політехнічного навчання вирішувалася в контексті досягнення цільового орієнтиру підготовки учнів до практичної діяльності.

Однак нерозуміння органічного зв’язку підготовки школярів до практичної діяльності з комплексом проблем трудового виховання і політехнічної освіти призводило до недоцільного розширення меж поставленого завдання. Під ним розумілися не стільки підготовка до фізичної, скільки до розумової праці з метою продовження навчання у вищій та середній спеціальній школах. Саме тому воно вирішувалося головним чином шляхом подолання формалізму в навчанні основам наук, формування політехнічного світогляду й озброєння учнів низкою найпростіших практичних навичок. Така постановка питання не забезпечувала необхідного рівня підготовки учнів до праці в народному господарстві.

У післявоєнні роки певна неясність у розмежуванні понять “підготовка до практичної діяльності” і “політехнічна освіта” зберігається. Учені (А. Калашніков, К. Парменов) робили акцент на їх відмінності, а не на єдності, що певною мірою гальмувало розробку проблеми. Висловлювалися пропозиції стосовно введення до навчальних планів таких курсів, як “Основи сільського господарства”, “Основи промислового виробництва”, обов’язкових курсів радіотехніки, теплотехніки, електротехніки; організації ремісничих майстерень; запрова-

дження професійних ухилів тощо. Так, нарком освіти України Ф. Редько зазначав: "... без спеціальних предметів можна лише мріяти про те, щоб підготувати учня до практичної діяльності" [5, с. 11]. У 9-10 класах на ці предмети він пропонував виділити 4-6 годин на тиждень і 2-3 години на тиждень – для проведення факультативних практичних занять у лабораторіях.

Питання необхідності подолання формалізму в навчанні актуалізувалося в 1944-1945 рр. Важливим засобом у боротьбі з формалізмом визнавалося залучення учнів до суспільно корисної праці. Водночас учені підкреслювали, що у процесі залучення школярів до сільськогосподарських робіт здійснюється поєднання навчання з виробничою працею. Цій проблемі була присвячена сесія Академії педагогічних наук (1946 р.). В основній доповіді М. Скаткіним було перекопано доведено, що учні, які набувають у школах формальні знання виявляються не підготовленими до продовження освіти у вищій школі, а також до практичної діяльності на виробництві. Саме тому, на думку вченого, "свідоме практичне використання отриманих знань є найкращим засобом закріплення засвоєного і важливим шляхом подолання формалізму в навчанні" [6, с. 27]. Важлива роль у цьому відводилася обладнанню навчальних кабінетів наочними посібниками та приладами для лабораторних і практичних робіт, проведенню виробничих екскурсій. Таким чином, головними шляхом подолання формалізму в навчанні визнавалося зміцнення зв'язку навчання з життям. У викладанні предметів математично-природничого циклу воно безумовно спрямо розширенню політехнічного світогляду та озброєнню учнів окремими трудовими уміньми та навичками. Тому наукові пошуки вчених щодо подолання формалізму в навчанні спонукали до розвитку проблеми реалізації ідеї політехнізму.

На тлі розбудови семирічної школи та розширення середньої освіти у сільській місцевості гостро постало питання щодо удосконалення роботи сільської школи. Учені (А. Калашніков, О. Шибанов) підкреслювали особливе значення виховання в учнів свідомого ставлення до сільськогосподарської праці. У зв'язку з цим виняткового значення набувають практичні заняття сільськогосподарського змісту й активна участь школи у праці селян. Науковці наголошували, що сільська школа повинна, не змінюючи принципових установок у загальноосвітній роботі, внести певні корективи щодо посилення зв'язку із сільським господарством. Водночас організація праці дітей в господарстві колгоспу має здійснюватися за умови дотримання навчально-виховних цілей школи. На черговій сесії Відділення педагогіки АПН РСФСР (1948 р.), яка була присвячена проблемі забезпечення зв'язку сільської школи з життям, було узагальнено досвід кращих учителів. Він засвідчив, що загальноосвітні школи сільської місцевості мають великі можливості для того, щоб поєднати навчання з виробничою працею учнів на пришкольніх ділянках та в сільському виробництві. Крім цього, було встановлено, що вивчення учнями нової сільськогосподарської техніки в ході трудової діяльності сприяє вирішенню проблеми політехнічної освіти.

Розробляючи проблему вдосконалення роботи сільської школи, О. Шибанов уважав за необхідне надавати учням "основи політехнічної освіти" (ознайомити з основними елементами будь-якого виробництва, з елементами енергетики, механіки й технології, економіки та організації виробництва), а також "привчити учнів до роботи із деякими найпростішими інструментами, ознайомити їх із будь-якою машиною, розвинути загальну трудову спритність шко-

лярів" [9, с. 25]. Визначаючи шляхи й засоби здійснення політехнічної освіти в сільській школі, учений підкреслював недоцільність вивчення виробництва й техніки як особливого навчального предмета. Він переконував, що ці завдання можуть успішно вирішуватися в ході викладання предметів природничо-математичного циклу, в процесі поєднання навчання із суспільно корисною працею школярів у колгоспному виробництві.

Цю думку підтримував В. Сухомлинський. Уже в той час учні Павлиської школи на уроках, а також у позакласний час набували важливих практичних навичок у галузі електротехніки, радіотехніки, агробіології, агрохімії. До дослідницької роботи на навчальній ділянці та суспільно корисної праці в колгоспі були залучені всі школярі. За словами В. Сухомлинського, "підготовка школярів до практичної участі в сільськогосподарському виробництві повинна стати невід'ємною частиною викладання всіх основних предметів середньої школи" [7, с. 12]. Слід зауважити, що вчені, які займалися розробкою теоретичних проблем сільської школи, висловлювали тверду впевненість у тому, що реалізація ідеї політехнізму в загальноосвітній сільській школі є однією з найактуальніших проблем, особливо в контексті упровадження в сільській місцевості семирічної освіти.

Отже, досліджуваний етап характеризувався поглибленням політехнічної підготовки учнів у період упровадження загального семирічного навчання. Увага зосереджувалася на здобутті учнями теоретичних знань про основні принципи виробництва в ході вивчення загальноосвітніх дисциплін. Такий підхід забезпечував наукову фундаменталізацію ідеї політехнізму в змісті шкільної освіти. Відміна трудового навчання (1937 р.) негативно позначилася на готовності учнів до практичної трудової діяльності. У практиці шкіл цей недолік компенсувався залученням школярів до технічно-дослідницької позакласної і позашкільної діяльності. Тож процес реалізації ідеї політехнізму в цей час був пов'язаний із подоланням вербального характеру шкільного навчання, посиленням значення загальноосвітніх предметів у політехнічній освіті школярів, розгортанням допрофесійної політехнічної підготовки учнів у позакласній роботі, що дозволяло зберегти достатню стадію політехнізації загальноосвітніх навчально-виховних закладів. Водночас варто зауважити, що інколи все це призводило до заміни трудової політехнічної діяльності учнів її теоретичним вивченням, а також до збільшення розриву між працею учнів та їх навчанням.

У вітчизняній педагогічній теорії 1937-1952 рр. відзначалися посиленням уваги до загальноосвітньої політехнічної підготовки учнів з метою їх вступу до ВНЗ і технікумів, що відображалось в працях Г. Ващенка (особливості застосування методу проектів), М. Пістрака (виокремлення загальних наукових принципів сучасного виробництва), І. Огородникова, П. Шимбір'єва (практичне оволодіння природничо-математичними і гуманітарними навчальними дисциплінами, що розкриває процес виробництва й специфіку трудових відносин), М. Скрипника (забезпечення системних теоретичних знань з основ виробництва), С. Шабалова (сутність політехнічних навичок), Д. Галаніна, Є. Мединського (удосконалення позакласної і позашкільної технічної діяльності учнів), М. Гончарова, П. Груздєва, О. Шибанова (удосконалення загальноосвітньої підготовки сільських школярів на засадах суспільно корисної й усіх видів праці) та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Близнюк С. Л. Связь теории с практикой в образовательной подготовке учащихся : автореф. дис. ... канд. пед. наук / С. Л. Близнюк. – К., 1954. – 20 с.
2. Краткий отчет о выполнении плана научно-исследовательских работ АПН РСФСР за 1952 год. – М. : Изд-во АПН РСФСР, 1953. – 235 с.
3. Материалы собрания актива Наркомпроса РСФСР (22.03.1937 г.) // Державний архів Російської Федерації. – Ф. 2306. – Оп. 69. – Спр. 2296. – Арк. 139.
4. Пистрак М. М. Основные вопросы политехнизации школы. Материалы Всероссийской научной конференции по педагогическим наукам (5.03.1937 г.) / М. М. Пистрак // Державний архів Російської Федерації. – Ф. 2306. – Оп. 69. – Спр. 2299. – Арк. 102-108.
5. Редько Ф. А. Про практичну підготовку випускників середніх шкіл / Ф. А. Редько // Комуністична освіта. – 1939. – № 8. – С. 11-12.
6. Скаткин М. Н. Пути борьбы с формализмом в советской школе / М. Н. Скаткин // Народное образование. – 1946. – № 3-4. – С. 26-27.
7. Сухомлинський В. О. Про підготовку учнів до майбутньої практичної роботи / В. О. Сухомлинський // Радянська школа. – 1952. – № 6. – С. 11-13.
8. Шабалов С. М. Политехническое обучение / С. М. Шабалов. – М. : Изд-во АПН РСФСР, 1956. – 728 с.
9. Шибанов А. А. О политехническом образовании в сельской школе / А. А. Шибанов // Советская педагогика. – 1950. – № 7. – С. 24-27.
10. Шаповаленко С. Г. Преподавание химии в школе и подготовка учащихся к практической работе / С. Г. Шаповаленко. – М. : Изд-во АПН РСФСР, 1940. – 204 с.

ЛАРИСА СЕМЕНОВСКАЯ

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ИДЕИ ПОЛИТЕХНИЗМА В ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ТЕОРИИ (1937-1952 гг.)

Рассмотрен комплекс научных вопросов (подготовка школьников к практической деятельности, преодоление формализма в обучении, усовершенствование работы сельской школы), которые входили в структуру проблемы политехнического образования школьников и определяли специфику ее развития в 1937-1952 гг.

Ключевые слова: *идея политехнизма, политехническое образование, политехническое обучение, подготовка школьников к практической деятельности, производство, общественно-полезный и продуктивный труд.*

LARYSA SEMENOVSKA

THE DEVELOPMENT PECULIARITIES OF POLYTECHNIC EDUCATION IDEA IN THE NATIONAL PEDAGOGICAL THEORY (1937-1952)

The need for innovative problem solving ways of training improvement of the young generation for the future labor activity cause the objective necessity to learn and reinterpret the historical and pedagogical experience of the past. By the development nature of this denoted problem in the national pedagogical theory the unique period is 1937-1952. It was at this time on the background of specific achievements (the expansion of general secondary education, the foundation of didactic bases of pupils' polytechnic knowledge, skills and abilities formation in the process of studying the fundamentals of sciences, the introduction of new means of schoolchildren's polytechnic education) there were also numerous drawbacks (the abolishment of labor studies as an independent academic discipline, the declining of scientific interest among the scientists to develop pupil's labor training, the discrepancy of textbooks and manuals to the polytechnic education tasks, the backlog of material and technical base of secondary schools from the development level of production) which, in their turn led to the particular interpretation of the polytechnic education idea in the pedagogical theory of the investigated period.

Throughout 1937-1952 the scientific and theoretical bases for the realization of polytechnic education idea in schooling were reflected in the works on the school history and pedagogical thought in the USSR (M. Konstantynov, F. Korolov, M. Kuzin, E. Medynskyi, Z. Ravkin and others); in the fundamental works devoted to the development of the Ukrainian education (A. Bondar, M. Hrytsenko, N. Demianenko, V. Maiboroda, V. Kurylo, O. Sukhomlynska and others); in the studies that illuminate the establishment of pupils' labour training system in the secondary schools of Ukraine (A. Vykhreshch, V. Borysov, N. Kalinichenko, H. Tereshchuk, V. Steshenko, V. Sydorenko, D. Tkhorzhevskiy and others). The analysis carried out in this article allows us to assert that the investigational stage was characterized by pupils' polytechnic training deepening during the implementation period of the general seven-year-long education. Attention was focused on gaining the theoretical knowledge about the basic principles of production by pupils in the course of general educational disciplines. This approach has provided the scientific fundamentality of polytechnic education idea in the content of school education. The abolishment of labour studies (1937) had a negative impact on the pupils' readiness to their practical employment. In schools practice this disadvantage was compensated by attracting pupils to the technical research of extracurricular activities. Therefore the process of implementing the polytechnic education idea at that time was connected with overcoming the verbal nature of schooling, increasing the value of general subjects in schoolchildren's polytechnic education, the deployment of pupils' preprofessional polytechnic training in out-of-class activity, which allowed keeping the sufficient polytechnization stage of secondary educational institutions. However, it should be noted that sometimes all this led to the replacement of pupils' labour polytechnic activity by its theoretical study as well as the growing gap between pupils' labour and their learning.

In the national pedagogical theory the period of 1937-1952 was characterized by the increased attention to secondary polytechnic training of pupils for the purpose of their admission to universities and technical schools, which was reflected in the works of H. Vashchenko (peculiarities of projects method application), M. Pistrak (separation of general scientific principles of modern production), I. Ohorodnikov, P. Shymbirov (practical mastering the natural and mathematical disciplines as well as humanities that reveals the specifics of the production process and labor relations), M. Skrypnyk (providing the systematic theoretical knowledge on the basics of production), S. Shabalov (the essence of polytechnic skills), D. Halanin, Ye. Medynskyi (improvement of pupil's technical extracurricular and after-school activities), M. Honcharov, P. Hruzdiev, A. Shybanov (improvement of pupils' general education in rural schools on the basis of socially useful and all kinds of labour) and others.

Keywords: *polytechnic education idea, polytechnic education, polytechnic teaching, school pupils' preparation to practical activity, production, publicly useful and productive labour.*

Одержано 25.06.2014, рекомендовано до друку 29.08.2014.